

140

१(A-C)

अथ

१४०

९

- (A) सर्वकङ्कुषाव्याख्या / १) Sarva kan/kasha
vyakhya
- (B) शीघ्रबोधः / २) Shighra bodha
- (C) लघुचिन्तामणिः / Laghu chintamani

140 ✓

9 (B)

140/10 श्रीगणेशाय
नमः

स्था ॥ ननु स्वगोत्राद्द्रश्यते नारी विवाहात्सप्तमे पदे इत्युक्ते विवाहो मसस पथादेशासुरा
सुरादिविवाहोपि सत्वात् ॥ तत्रापि गोत्रसापिड्यं यो निर्वृतिः स्यात् ॥ अत्र गोत्रपदे सा
पिड्यस्याधुपलक्षणं ॥ गोत्ररिक्थे जनपितुर्न भजे द्वित्रिमः सुतः ॥ गोत्ररिक्थानुगः
पिडाव्यपेति ददतः स्वधेति मनुवाक्ये उत्तराद्धेपि दार्शित्युक्ते ॥ अन्यथा समवरत्वस्या
प्यनिवर्त्यापत्तेरिति चेन्न प्रत्तानां भर्तृसापिड्यमिति प्रागुक्तचनेन पूर्वोत्तरागसहितदा
नरूपविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वोक्तेः तत्र सकलात्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्त
कत्वे प्राप्ते सप्तमे पदे इत्यनेन तदतोत्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वं बोध्यते ॥
कत्वं प्राप्तसप्तमे पदे इत्यनेन तदतोत्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वं बो
ध्यते स्था ॥ ननु स्वगोत्राद्द्रश्यते नारी विवाहात्सप्तमे पदे इत्युक्ते विवाहो मसस
पथादेशासुरासुरादिविवाहोपि सत्वात् ॥ तत्रापि गोत्रसापिड्यं यो निर्वृतिः
स्यात् ॥ अत्र गोत्रपदं सापिड्यं स्याधुपलक्षणं ॥ गोत्ररिक्थे जनपितुर्न भजे द्व

सप्तगः नान्वीरः प्रधानरसः ॥ मृगादिभिरंगवान्विजयेते पूर्णपुनर्वर्णना ॥ इदं प्रसू
 गमाद्युपायविशये श्रद्धावसाहः पलं धन्यो मायक निर्वयं च कृतिनः न स्मृति संसीते
 नात् ॥ ८ ॥ इहानयमुत्वे नैव सर्व व्याख्यायेते मया ॥ नामुलं लिख्यते किं चिन्नानपेक्षे
 तमुच्यते ॥ ९ ॥ अत्र सप्तगवान्मायकविः कायं येश सैर्ये कृते व्यवहारनिदेशिवते रक्षितये
 सद्यपरनिर्वृतये कातां समितितयोपदेशयुजे इत्यालंकारिकवचनप्राप्ताया तन्काव्यस्या
 नेकश्रेयः ॥ साधनतां काव्यालापांश्च नर्जयदिति निषेधस्यासक्ताव्यविषयतां च पश्यन्
 शिशुपालवधारणमाहा काव्यं चिन्मिष्टं श्रीकीर्तिताया विघ्नपरिसमाप्तिसंप्रदायानि
 छेदकज्ञानफलसाधनत्वादाशीर्नमस्त्रियावस्तु निर्देशी नातन्मुखमिस्याशीराधन्यतम
 स्य प्रबंधमुखलक्षणेन त्वज्जिकाव्यफलं शिशुपालवधबीजभूतसप्तगवतः श्रीकृष्णस्य नार

दृश्यं रूपं वस्त्राद्यौ श्रीशब्दप्रयोगपूर्वकं निर्दिशन्नुद्योमुत्क्षीपति ॥ अथ इति ॥ अत्रादौ श्रीशब्दप्र
 योगाद्वर्णगंगादिमुद्गिरयुच्चः ॥ तदुक्तं हि वतावाचकाशब्दाये च मद्रादिवाचकाः ॥ ते सर्वे
 नैव विनित्यास्युर्लिपीतो गणतोपीवेति ॥ श्रीपोलक्ष्म्याः पतिः ऐतवक्रुक्किणीरूपाया श्री
 यासमेत इति सुचितं ॥ रायत्वेन वसिता रुक्मीणी कृष्णजन्मनी ति पुराणतः ॥ जगन्नि
 वासः जगतामाधारः बुद्धिस्थारितं भुवण इति भावः तथापि जगत्सो वंशासितुं दुष्टमि
 ग्रहशिवानुग्रहात्यां शाशितुं नियंतुमित्यर्थः श्रीमत्तिलक्ष्मीयुक्ते वसुदेवरूपीनः कस्यप
 स्य वेस्मनि पसन् कृष्णरूपेन ॥ तिष्ठन् हरि विष्णुरंबरादवतरंतमापतंतं इदं संदेशं न्यूनार्थ
 मिति भावः हिरनस्य श्रीयः पतिः श्रीमत्तिशाशितुं जगज्जगन्निवासो वसुदेव सप्रनि ॥
 वसन् दृश्यं वतरंतं मंबराद्विरण्यगर्भागमुवं मुनिहरीः ॥ १० ॥ गर्भो वलाब्रं स्माउ प्रभवत्तात
 शांगमुवं तन्जं जयवातस्यागादवयेनारव्याद्भवतीति ॥ हिरण्यगर्भागभूततमुनी नारदमिश्रेयः

२
 उत्सगान्नारोयहोष्टोऽष्टास्त्रजापतेरिमापात्तः॥ कथानिदितिशेषः अशाल्पीयशिवसुदेवस
 प्रनिसकलजगताम्रयतयामहिंशोहरेराधेयत्वव्यनाधीकप्रमेदा॥ यालंकारः तदुक्तंजा
 धाराध्ययधेययोरात्रूप्यामावोधिकोमतइति॥ जगन्नीनासस्यजगदेकनिवाचितमितिनि
 रोधः॥ तथातकारसकारादेशः केवलमस्यासकलवृत्त्याजगज्जगदितिसकलजनेनदयसादृश
 चैकवृत्त्यनुप्रासनेहोराकालंकारौतेषांचान्यान्यनैरपेक्षणेकसमावेशांतिलतं॥ तुल्यत्वस्य
 छिःसर्गस्मिन्नेशस्यवृत्ते॥ जतौतुपेशस्यप्रुहिनितजगानितिलक्षणात्॥ १॥ विद्यानिजनेनि
 स्मयादीहितुंप्रवृत्तमिहाह॥ अनियमानाकुरूपस्यसोनुरूपसारधीर्यस्यसोनुरूपसारधेहेः
 सुर्यस्मगतेगतिःभावेकःतिरश्चीनंतीकुभूतंभाविनिभापांचरेदिहृस्त्रियामितितायंकुशब्दा
 दनसंसंतात्प्रातिपदिकास्वार्थेकिप्रसयः॥ हनिभूजोगेर्ध्वज्वलनंऊर्ध्वस्फुरणंप्रसिद्धिरंतु
 सर्वतोविसारिधामआधःपतंतिकिमेतदितिसूर्याग्निनिलक्षणाप्रदृष्टपूर्वमिदंधामकिमात्म

१४०
 श्रीगणेशायनमः॥ सदाशिवायनमः॥ नमोनमोगणेशायसरस्वत्यैशिवायच॥ जनुरोरनुजे
 शायगुरवेमतिवर्द्धिने॥ १॥ राधिवरदलश्याममिहिरानंदवृद्धलं॥ वृंदाजनमंदारवंदेहयदुनं
 रणे॥ २॥ इतोचलेनेधरनितलमुन्नय्यपातालवेत्तिषुधृतादिवराहलिलं॥ उल्लंघनोत्कण्ठ
 कनाधरगीयमनिक्रिशंवदानमिभराजमुखंनमामि॥ ३॥ शारदाशारदंभोजवदनावदनांबुजे
 सर्वदासर्वदास्मानंदसन्निधिंसन्निधिंक्रियां॥ ४॥ वाणीकानमुजीमजीगुणदवासासिचन
 प्यासकिंमंतस्तंमरंस्तपन्नगद्याविगुंषेपुजाजगरित्॥ वाचामाकलयदहस्यमखिलंयथास्ती
 पास्फुरांलोकेभूयदुपलभेवविदुषांसौजन्यजन्ययशः॥ ५॥ मल्लीनाथकविःसोयंमहोपाध्याय
 शब्दभाक्॥ विधत्तेमाद्यकाव्यस्यआख्यासर्वकषाभिधां॥ ६॥ येशद्वार्यपरिस्त्रिणप्रणयिनोये
 वागुणालंक्रियासिद्ध्याकौतुकिनोनिहर्तुमनसोयेचधरेरध्वगाः॥ ७॥ सुम्यद्रावतरंगितेरसमुधा
 सिंधौनिमज्जंतिपेतेषामेवहृतेकरोतिनिवृत्तिंमाद्यस्यसर्वकषा॥ ८॥ कान्येस्मिन्यदुदुनंदन

शेषं नारदवरत्नमिषायेनेति पुल्लिङ्गनिर्वाहः क्रमात्सुर्वोक्त सामान्यविशेषज्ञानक्रमेण लोबदृष्ट्याये
 दमुक्तं हरिस्तु सर्वं वेदेति तत्त्वं नारदस्य बोधिनारदं बुद्धवानित्यर्थः नारदस्य कर्म लेपीनियामे
 नेति शब्देनाभिहितत्वा न द्वितीया तिङ्गदूपसंख्या न स्यो न स्यो पत्तयलिषामिस्यनधारि
 तं पुरातनतः शरीरीति निभाविता कृतिः ॥ निभं निभत्तावयनं पुमानिति क्रमाद्मुनारद
 विसेबोधिसः ३ स्तनत्वात् ॥ तथाह नामनः ॥ निपोतेनाभिहितकर्मणि न कर्मविभक्तिः ॥ परि
 गणनस्य प्रोविक्तत्वात् ॥ इति बध्यतेः कर्तरि लुङ् दीपजनबुधस्यादिना चिण् चिना लुगिति तस्य लु
 क्कजनविभाता कृतिर्निभत्तावयनमिस्यात्कृतिविभावननावयनभावनयोः पदार्थयोः विशेषानग
 त्याशरीरीत्वं पुस्त्यावधारणहेतुत्वेनोपन्यासास्यार्थहेतुत्वं काव्यलिङ्गमहंकारः ॥ हेतोराक्यपदा
 र्थत्वे काव्यलिङ्गमुदाहृतमितिलक्षणात् ३ अथ सत्यभिः श्लोकैः मुनिं निशानश्चिन्तानित्यादिना
 विहराममुनवानसद्यः संभृतसत्तिलां अतिनीलानिति यावत् ॥ इह तो विपुलान्ययो धरानधो
 धो मेधाधः प्रदेसे स्थितमिति वेशः उपर्युर्वर्यधः सामिधेश्चिदिर्भावः तद्योगादीतीयया ॥ अमि

सर्वतस्तोः कार्याधिभूतपर्यादिषु त्रिष्वदितियां भेदितानां तेषु ततो नेत्रापि दृश्यतेति वचनात् ॥ समुद्रः
 पुंजीकृतः समुद्रः पुंजिते मुनेति विश्वः ॥ कर्पूरस्य परागः चूर्णतद्वत्पांडुरंजन एव सृणं मेघसमिपा
 वस्त्यानं स्तेने असंतसंयोगेद्वितिया ॥ दृग्गेषु तां नोत्सवेषु निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सव
 यो सृणयुसुभयत्राप्यमरः ३ स्तिष्ठा उपरिधृता गजेदं स्य न नानधो धो हतः प्रयोधरानसमूहवर्ष
 ए परागपांडुरं दृग्गेषु तां नोत्सवेषु निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सव
 अजीनचर्म कृतिस्त्रीसमराः भूत्या भस्मना शिवस्तेन भूतिर्भस्मनिसंपदिसमरः ॥ शंभूना स्फुट
 पमासादृश्यं यस्य तं स्फुटोपमं शंभूपममित्यर्थः ॥ सापेक्षत्वेपि गमकत्वात्समासः ॥ सादृश्यपयोयः
 योरेव लोपमाशब्दयोरेव लोपमाभ्यामिति निषेधात्सादृश्यवाचित्वे द्वितीयस्याहुः केचिदिमं श्लोकं
 च यलिषामिसतः प्राग्गिरिवत्वाव्याचक्षते तेषां पुस्त्यावधारणात् प्राकृतेजः पुंजमात्रस्य शंभो
 पमौचित्यं ४ तथानमिति पुनः किंविधं जांमोरुहवेसरयूतीः पयकिंजल्कप्रभाः पिरागादिस्यर्थः ॥
 हृत्पूजराः तथानं स्वयंतु शरच्चंद्रमरीचिरोचिषंधवलरुचिवर्णमित्यर्थः अतएव निपाकेन परिना

मेनेपिगाः पिङ्गलाः तुहिनस्त्र्यंतेहतिनीजायंतरश्चितुहिनस्त्र्यंतेहः। कपूत्रततितनीः लतास
 मुहान्। वल्लितुव्रततीर्लतेस्यमरः। १६ धानंधराधरेदोहिमवान्तुहिनस्त्र्यलितिलिंगात्। अन्य
 पानारहोपमासंभवातेमिवस्थितनित्यस्येक्षा ५ पिशंगतिः। पुनः किंविधमुंजस्तृणविशेषस्त
 नयीमेखलामौजिपिशंगामौज्यापुजतईतिपिशंगमौजियुजस्तृणविषेसादिनाकीयस्त्रियाः
 पुंनदिसादिनापिशंगारादस्यपुनः। अर्जुनखविंधवलकांतिः। धवललोधवललोर्जुनरज्जन
 युतिंअंजनवर्णं ऐणाजिनं क्लृप्तमृगचर्मवसानमाद्यायेतं वराजाद्यादनरतिधातोः शानत्य
 सवर्णस्त्रेणकनकमेखकया आनलितं बध्मधरांवरंयस्याः सातांशितिवाध्यानमंशोरुहने
 सरयुतिर्जराशरंअंमरिचिरोचिषं निपादपिगास्तुहिनस्त्र्यलीरुहोधराधरेद्व्रततीततीहिवः
 ५॥ पिशंगमौजियुजमर्जुनखविंधवसानमेणाजिनमंजनयुतिः। सवर्णसूत्राकलिताधरांवरंरामि
 उं वयंतं सितवाससस्तनुं ॥ ६ ॥ ससनिलांबरस्यबलमस्मत्तनुनिडेवयंतंक्षितथाआनुकुर्वानमि
 त्यर्थीयमुपमा ६ विहंगेति। पुनः किंविधंविहंगराजांगरुहैरीवगरुत्सरोमतुल्यैः कुतः जाय

कस्यादिसाकुलंविस्मयासंजातंयथातथाजनैरिहितंविद्वेणंरुतंसकर्मकादप्यनिवदितेद्वीधा
 कृतामाकिमयंदिवावरोविधूमरोचिः किमयंहुताशनः॥ गतंतिरश्चीनमनूरुसारथेः प्रसि
 द्धमूर्ध्वज्वलनेहविभूजा॥ यतस्योधोधामविसारिपर्वतः॥ किमेकदिसाकुलमीहितंजनैः
 र्मणिभावेकः॥ प्रसिद्धेरविबद्धातः कर्मिणेकर्मिकाक्रियतेवचनात्॥ केचित्कर्मिणिक्कांतंरु
 तानिर्दक्षीतुंमुनिं॥ इतिपूर्वेणयोयेजंतिआनोयेमेयस्यमुनिम्नः सूर्याग्निभ्यामुपमाना
 म्पांतं॥ सभाविनाथः प्रसरणधर्मेणाधिक्यवर्णनाध्यतिकालंकारः २ युग्मंअथमगवानिर॥
 क्षुदिसारु॥ चयइति॥ विभूर्वस्तुतत्ताविधारणसमर्थः॥ सहारिःपुराप्रथमंविषांचयःइति॥
 अनधारितंतेजःपुंजेमात्रत्वेननिश्चितंततः प्रत्यासन्नेविमानिताविमुष्टाज्ञाताआकृतिः॥
 अवयवसंख्यानंयस्यतंतयोक्तंअतएवशरीरिचेतनइत्यवधारितंततोविभक्ताः विविच्यमा
 हिताःअवयवाः सुखाद्याः यस्यतंतयोक्तंअतएवपुमानित्यवधारितं॥ अमुंअगच्छंतंयकि

क्षित्वाहितिकसतं दृश्यमो न च कास्तेः शतरीनाभ्यस्ता छतुरिति नुमाभावः । अक्षित्यादेवः
 षडित्यभ्यस्तसंज्ञा ६ अजस्रमिति ॥ पुनः किंचिदं अजस्रं प्राचुर्येण आस्फालिता तास्फिता
 सौख्यपरिहार्यमगुष्टेन तं त्रिता उवं प्रसिद्धं । तेषां बलकी गुणानां नीणा तं चूनां क्षतेन स
 चर्वणेन उज्वलैरंगुष्टनखांशुभिः भिन्नयामि स्रया तद्वागरक्तयेत्यर्थः । अतएव पुरः पु
 रोभागे प्रवालैः विभुमैः मुक्ताफलकुमः पुंसि प्रवालं पुनः पुंसं मिश्रमरः । पूरितार्द्धये स्थि
 तया अक्षस्फटिकानां मालया जपमालया । सूर्यः । तथा प्रसिद्धस्फटिकाक्षमालाभिधाना ५
 तू निष्ठांतमासमानं भासेः शत्रुप्रत्ययः । अत्र नखांशुभिर्नयेति स्वगुणसागेन न्यस्य गुणस्थि
 कारलक्षणः तदुक्तं । तदुणः स्वगुणसाजाजस्रमास्फालितबलकी गुणः सतो ज्वलांगुष्टन
 खांशुभिर्नया ॥ पुरः प्रवालैरिव पूरितार्द्धया विनांतमक्षस्फटिकाक्षमालया ९ गाहन्यो
 ल्लुष्टगुणाहरमितिलक्षणात् । तदुल्लापितान्येयं प्रवालपूरितोर्द्धत्वादल्लेष्टेन योरेगां मिमा

नेन संस्कारः ८ रणद्विरिति । पुनः किंचिदं न भस्वतो वायोराद्यदनया आद्याते न वृथ गसंकीर्ण
 गनिः । ध्वननिः अनुरणनात्स नोद्यमनिरित्यर्थः । सुसारब्धमनुवर्णने स्वर इति लक्षणात् ॥
 तदुक्तं गितरत्नाकरे । श्रुत्यनंतरं नावियः शब्देनुरणनात्स्रः सरोद्भाविनीभिस्तं त्रीभिरित्यर्थः ।
 स्वतो रंजयति श्रोतचित्तं सस्वर उच्यतेति । श्रुतिर्नाम सरारं न कावयवः शब्दनिशेषः तदुक्तं ।
 प्रथमः श्रवणाच्छब्दः श्रूयते ह्रस्वमात्रकः । सा श्रुतिः परिनिक्षेपास्वरावयव लक्षणैरिति । नि
 भिन्ना निप्रतितियत संख्यया वस्थितानि श्रुतीनां मंडलानि समुहायेषां तैर्विभिन्नश्रुति
 मंडलैः श्रुतिसंख्या नियमे उक्तिलः । चतुश्चतुश्चतुश्चैव षड्मध्यमपचमाः । देहे निषादगांधारो-
 त्रिस्त्रिवृषभधैवतानिति । स्वराः षड्गादयः संज्ञोक्तलक्षण्यः तदुक्तं । श्रुतिभ्यः स्युः स्वराः
 षड्पूर्वभगांधारमध्यमाः । पंचमो धैवतः श्वातनिषाद इति सप्तते । इति । तेषां संज्ञा सरणभि
 राद्यदनया न भस्वतः पृथग्विभिन्नश्रुतिमंडलैस्वरैः ॥ स्फुटी भवद्वा प्रविशेषमूर्च्छनामवेक्षमा
 णं मठतिसुहृद्भूः ॥ १० ॥ रीगमपधनितितैः स्वरैः स्फुटी भवं सो ग्रा मविशेषाणां षड्गादय

६

नामकानां स्वरसंघातमेघानां त्रयाणां मूर्च्छना स्वरारोहवरोहक्रमभेदाय स्थानां महति निजनीणां
 निष्ठापसोऽनुष्ठुहतीतुवंरोस्तुक्रतावतिमहेतोनासुस्थस्यासीस्वरस्वसास्तुनृचपीवैजयंती मुहु
 र्मुहुरवेक्षमानं तन्त्रियोजनाभेदलक्ष्यमहिमोऽर्थैः पुरुषप्रयत्नमंतरेणैवाविसंवाहध्वनती
 तिकौतुकादनुसंधानमिष्टार्थः ॥ अत्रग्रामलक्षणं ॥ यथा नृदं बीनः सर्वेऽप्येकीभूता भवंति ही ॥ त
 यास्वरणां संघोहग्रामस्य भिधीयते ॥ षड्ग्रामो भवेद्यौ मध्यमग्राम एव च ॥ गांधारग्राम इत्येत-
 द्ग्रामत्रये मुदा हते ॥ नद्यावतो यजामुतो सुभद्रोग्राम कास्त्रयः ॥ षड्ग्राम मध्यम गांधारास्त्रयाणां
 जन्महेतुवदति ॥ मूर्च्छना लक्षणं च ॥ क्रमात्स्वरणां सत्यानां आरोहश्चावरोहणं ॥ मूर्च्छने स्तुच्य
 ते ग्राम एनं सप्तच सप्तच ॥ ग्रामत्रयापीप्रसेकं सप्तसप्तच मूर्च्छना इत्येक निराति मूर्च्छना भवंति
 तन्नामानि समानपेक्षीत इत्यभिप्रतिज्ञा भंगन्यानातिरयं तदति सर्वमवदातं पुंयापारमंत्रे
 ण स्वरयाभिर्नोक्त्या कोपी लोकाति कीतो यो शित्य सौ ह्वाति शयो विनायाः प्रतियत्ते तेन स
 ठ न भस्वतः प्रसिद्धा राय स्थाने देनाध्यवसितत्वात् तुलातिशयोक्तिरलंकारः ॥ सा च महत्ताः ॥

६

तैश्चैर्हिरण्यविकारो हि रन्मयीं दीनादिनायमटियहोपनिपातहो ॥ सा च स उर्वी च तस्यां चुर्या
 रुहाः रूपाः रूपाः रूपाः रूपाः ॥ तासां वल्लीनां तं तुभिः तं तु कल्पैः सूक्ष्मा वयवैः उपादनिगुणादिरण्य
 यैः कृतोपनीतं शोभायै रत्नितयज्ञसूत्रं स्वयं हि मशुभ्रं अतएव द्यना तेश्चरदित उितां विद्युतां
 गुणैरूपलक्ष्मीतं उच्चैरेको नोच्चैः उन्नतं धनमेषमिव स्थीतं ७ नितर्गति ॥ पुनः कीनिधं निस
 र्गत्त्वनामा एव लक्ष्मिनिचित्राणि उज्ज्वलानि भास्वराणि पद्माणि रोमाणि यस्य ते नलसन्धो वि
 सृष्टेः मृणावसंते तद्वत्सिते अंगे नपुषि संगिना सत्तेव चारुणा च मूरुचर्मणा मृगतुचा कुचेन प
 द्वास्तरनेन प्राव्यण्यास्तरने वर्णः परितो मकुशो द्यो रसमरः ॥ इन्द्रवाहनं नागेंद्रमैरावणमिव
 हि हंगराजागरुहैरिवायतौ हरण्यमो वरुह नक्षिते तुभिः ॥ कृतोपः वीतं हि मशुभ्रं मुच्चैर्धनं ध
 नां ते तडीतां गुणैरिवैः ७ नितर्गल्लो ज्वलत्सूक्ष्मपद्मणालसद्विसृष्टे रसितां गसगिना च
 कासतं चारुचर्मो रूचर्मणा कुचेन नागेंद्रमिवेन्द्रवाहनं ८ इन्द्रवाहनमिति स्वस्वामिभावमात्र
 स्थविनश्च तत्त्वात् नवाहनमाहितादिनलं यथाह नामनः ॥ इन्द्रवाहनशब्देन आहितस्वस्या विव

सप्तचतारकाः ॥ १२ ॥ मस्तके च धनामान्य एषे हि नश्च निर्द्धनम् ॥ हृदये सुखसंपत्तिः पादे पण्ये
न सदा ॥ १३ ॥ इति नाम वा सफलम् ॥ मूले को मूल यक्षस्य वटिके परिकीर्तिताः ॥ स्तम्भे षडङ्गुल
टिका स्वचिचैको दशा स्मृता ॥ १४ ॥ शाखायां च नवप्रोक्ता पत्रे प्रो
क्ता चतुर्दशः ॥ पुष्पो यं च फले वेदा ॥ शिखायां च त्रयं स्मृतम् ॥ १५ ॥
मूलेनाशो हि मूलस्य स्तम्भे हानिधनक्षयः ॥ त्वचिम्भास्तुर्विनाश
श्च शाखायां मातृपितृनमः ॥ परिवारक्षयः पत्रे पुष्पे मेघौ च भूपते
फले राजा सिखायां स्यादल्पजीवे च बालकाः ॥ १६ ॥ इति मूल
रक्षफलम् ॥ रेवत्यादिमृगांते च पाच
तिष्ठति चंद्रमा ॥ शुक्रस्तावद्वेदंधो

सन्मुखे दक्षिणे पिवा ॥ १७ ॥ प्राकृपश्चादुदितः शुक्रः पंचशतयने
शिशुः ॥ विपरिते तु यद्वत्तं तद्वेदगुरोरपि ॥ १८ ॥ तृतीये दशमे
षष्ठे सदा सूर्यशुभावहः ॥ प्रथमे दशमे षष्ठे तृतीये सप्तमे शशि
॥ १९ ॥ शुक्ले पक्षे द्वितीयाश्च पंचमो नवमो शुभः ॥ ताराशुभप्र
दा सर्वोत्तरे च सप्तवर्जिता ॥ २० ॥ यदि स्यात्सवलश्चंद्रस्तथा

रामः

२९

पिक्ले प्रादापिती ॥ तृतीया पंचमी तारा सप्तमी च तारा भवेत् ॥ २१ ॥ जन्मसंपत्तिपक्षे म
त्यरि साधको वधः ॥ मैत्राति मैत्र तारास्य त्रिराक्षयनचे वलि ॥ २२ ॥ जन्मभाद्रराये दौदि
नधिष्ठावधिक्रमात् ॥ नवमिस्तु हरे द्वा गं शोषतारा विनिर्दिष्टा ॥ २३ ॥ त्रयं च दशमे भौ
मो राहुकेतुशनिः शुभः ॥ षष्ठे द्वितीये च चतुर्थे दशमे तु यः ॥ २४ ॥ द्वितीये पंचमे
जीवः सप्तमे नवमे शुभः ॥ विहाय शुक्रो दशमे षष्ठे च सप्तमे शुभः ॥ २५ ॥ एकदशे
हा सर्वे सर्वकार्ये सुसोभनाः ॥ ग्रहाणां तोचरे जेयं फले विजै शुभा शुभम् ॥ २६ ॥ इति न
रुगो चरफलम् ॥ दशम्या विधि कृत्तु पक्षपूर्णे चिंद्रमा ॥ ततः परं क्षीराचंद्रे शुभे क
र्म शिवर्जयेत् ॥ २७ ॥ पुनर्वसुद्वयं क्षौरे श्रुतिपुष्पं करत्रयम् ॥ रेवती युगलं ज्येष्ठा मृगशीर्ष
श्चर द्योता ॥ २८ ॥ क्षौरे प्राराहत्या ज्यामवा मेत्रं च रोहिणी ॥ उत्तरा कृत्तिका वारा भा नुभोम
शने श्वरे ॥ २९ ॥ रिक्ता हया हमी षष्ठी क्षौरे चंद्रक्षयो निशा ॥ संध्या विख्यादिगं गते भोजनो
तश्च गोमहे ॥ ३० ॥ इति नित्यक्षौरम् ॥ रेवती द्वितीये पुष्पे रोहिणी मृग मैत्रयोः ॥ श्रवरोत्त
रशुक्रे सुराज्ञा स्यादविषे च नमः ॥ ३१ ॥ इति राजाभिषेकम् ॥ चित्रा मृगानुराधा सुस्था स्या
च श्रवरा द्वयोः ॥ पुष्पे हस्ते च रोहिणी मसुन्या मुत्तरा त्रयोः ॥ ३२ ॥ लग्ने स्थिरे राजयोगो गलने

सप्तम्यां चरवेर्वा रोधस्य प्रतिपदिने ॥ संवर्तस्वस्तदा योजो वर्जितव्यं सदा शुभे ॥ ३३ ॥ इति सं
वर्तकयोगः ॥ नन्दाशुके बुधभद्राशौ रिकता कुजे जया ॥ गुरो पूर्णातिथि ज्ञेया शुभयोगाः
शुभे शुभाः ॥ ३४ ॥ इति सिद्धि योगः ॥ नन्दाशुके सिते भद्रा सोमे च विजया तथा गुरो रि
काशौ पूर्णा कालयोगः प्रकीर्तिताः ॥ ३५ ॥ इति कालयोगः ॥ विष्णुं भूमीति ॥ ३६ ॥
पुष्पान् ३ सोभाय ४ शोभन ५ स्तथा ॥ प्रतिगारा ६ सुकर्मा च ७ धृति ८ पुनः स्तथा च ॥ ३७ ॥
गरोडा १२ दि १३ ध्रुव १४ श्वेवया वा तो १५ रुषरा १६ स्तथा ॥ वज्रसिद्धि १७ व्यतीपत १८ वरिया
न १९ परिव २० स्तथा ॥ ३८ ॥ शिव २१ सिद्धि २२ साध्य २३ शुभा २४ शुक्लाः २५ ब्रह्मा २६ इन्द्रो
यवै धृतिः २७ ॥ सप्तविंशतिराख्यातो नाम तुल्य फल प्रदाः ॥ ३९ ॥ इति सप्तविं
शतियोगः ॥ ववश्चवालवश्चवश्चकोलवश्चैतिल ४ स्तथाः ॥ गरश्च ५ वशिजो
विष्णु सप्तैतानि च राशि च ॥ ४० ॥ हस्तपक्षे च तुर्दश्यां प्राकृतिः पश्चिमे दले ॥ च
तुष्पदं श्वना गस्या दमा वास्या दले द्वयोः ॥ ४१ ॥ शुक्ले प्रतिपदा यज्य किं सुद्व प्रथमे
दले ॥ स्थिरा रस्ये तानि च त्वारिकर्णानि च जगुर्वधाः ॥ ४२ ॥ शुक्ल प्रतिपदा ते च व

रामः

२३

शुक्ल	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	तिथयः	वाक्यः करणो भवत्
पक्षः	कि	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	३०	एकदशै च ज्ञेयानि च
करण	व	को	ग	वि	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	वा	को	वा	व	३०	स्थिरविभागत ॥ ४३ ॥
पक्ष	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	तिथयः	तिथ्यंते द्विगुणीकृत्य
पक्ष	क	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	३०	हीनमेकेन कारयेत् ॥
रण	को	वा	वि	वा	तै	वा	व	को	ग	वि	वा	तै	वा	वा	ना	३०	सप्तभिश्च हरेद्वांशो
इति करण विचारः	॥	दस्रो	१	जमो	नलो	३	धाता	४	चन्द्रो	५	रुद्रो	६	इति	७	गुरुः	॥	॥ ४४ ॥
जोमम	१	पितरो	१	भगा	१	यम	१	दिवाकरः	१	४४	॥	४४	॥	४४	॥	४४	॥ ४५ ॥
शक्रश्च	१	नेरिति	३	जले विन्धे	३	विधिः	३	विह्व	३	४५	॥	४५	॥	४५	॥	४५	॥ ४६ ॥
अजैकपादा	३	रुर्विध	३	पुषेति	३	कथिता	३	पुधे	३	४६	॥	४६	॥	४६	॥	४६	॥ ४७ ॥
मधीस्वराः	॥	४७	॥	श्रीः	४७	॥	इति श्री काशनाथ	४७	॥	४७	॥	४७	॥	४७	॥	४७	॥ ४८ ॥
बोधे मुहूर्ते	॥	प्रकराम	॥	समाप्तं	॥	द्वितीयम्	॥	४८	॥	४८	॥	४८	॥	४८	॥	४८	॥ ४९ ॥

शिरोमुखैः करानेत्रं स्पृष्ट्वा प्रष्टुं त्रिये जनः ॥ सुवर्णं धनधान्या निलाभस्तस्य न संशयः ॥ ११ ॥
 स्कंधग्रीवा कटुस्तस्य श्रेणिभो हि दुःखिता ॥ कुक्षिनाभिसमालंभे भक्षपारादिसिद्धये ॥ १२ ॥
 जंघालिङ्गकटिस्पर्शकन्यालाभो सुतोद्वहः ॥ जानुगुल्फपदस्पर्शमल्लकेशः प्रजायते ॥ १३ ॥
 केशस्पर्शे भवेन्मृत्युफलं दिस्पृशेनं शुभं ॥ तरांगोरकसंस्पर्शे कार्ये सिद्धिर्न जायते ॥ १४ ॥
 सुष्ठपंकपदस्पर्शं गुरुपीडामातो भयम् ॥ अङ्गारमन्त्रभांडादिस्पर्शे सिद्धिर्न जायते ॥ १५ ॥
 देवगेहे नदीकूले दिव्यस्थानेषु भवेत् ॥ सुखादिस्तु स्थिते सिद्धिर्विदिस्तु श्वन जायते ॥ १६ ॥
 शून्यालये स्मशाने च शुष्ककोष्ठे क्षते तरो ॥ तुल्यवस्त्रा धमस्थाने प्रह्ने केशः प्रजायते ॥ १७ ॥
इत्यंशसिद्धिः ॥ तिस्रो मीने च मेघे च दद्याः पञ्चश्रुतिः पलाः ॥ चतुस्त्रश्च द्युक्ते भे पलाः प्रो
 क्ता च षोडशाः ॥ ८ ॥ मकरे मिथुने पंच द्वादिका विशिखा पलाः ॥ पंचकै च चापे च
 शशीवेदा पलाः स्मृताः ॥ ९ ॥ मे ब्रह्मिकसिंक तु दधमकुं मी देव्येनमः
 द्वादिका पंचसिंकलौ द्वयं वे ३ ४ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ४ ३ देव्येनमः
 दपलाः स्मृताः ॥ कन्यायां च ४५ ४६ ५ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ देव्येनमः
 तुले पंचपलाः श्वन्यतथा ज्ञे
 यः ॥ १० ॥ **इति लग्नप्रमारा मू॥**

रामः
२४

पशुजातीनां नृशुभं निर्गमे भवेत् ॥ **इति पशुनिर्गम मू॥** उत्तरासुविशाखायां रोहिण्यां च पुनर्व
 सु ॥ नवम्यो च चतुर्दश्या मध्यमा मानयेत्पशुः ॥ २६ ॥ **इति पशुप्रवेश मू॥** पूर्वामैत्रद्वयं मूलं वास
 वो रेवती कर ॥ पुनर्वसुद्वयं मघा पशुनां कृपविक्रयः ॥ २७ ॥ **इति पशु कृपविक्रय मू॥** रोहि
 रा पुत्तरचित्रासुभे पुष्यो करे मृगो ॥ रेवती वारुणा श्रवश्चेद्देवशुभवासरे ॥ २८ ॥ स्थिरत्व
 प्राघवटिः १ ॥ ११ ॥ ११ ॥ देव्येनमः ॥ जे शुभं प्रोक्तं वाल्लिवक्षादिरोपरां ॥ नद्रा ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अत्यवटिः १ ॥ ५ ॥ १० ॥ १५ ॥ रामः ॥ तिथिचनामा दोषाणां च तथा निमित्तं ॥ २८ ॥ द्वाद
 अत्यवटिः २ ॥ ज्येष्ठा ० ५ ॥ श्लेषा ॥ के काशुभेत्याज्या तिथिगाराटो यमुच्यते ॥ ज्येष्ठा श्ले
 प्राघवटिः २ ॥ मूल ० मघा ० ० ० ॥ यारिवती चनामांते द्वादिका द्वयम् ॥ २९ ॥ मीनव
 अत्यवटिः ॥ मीन ० वृश्चि ० कर्क ० ॥ श्रिकर्कं ते द्वादिका र्द्धपरित्यजेत् ॥ आदौ मेषस्य
 प्राघवटिः ॥ मेष ० धन ० सिंह ० ॥ चापस्य सिंहस्य द्वादिका र्द्धकं ॥ ३० ॥ तिथिगाराट
 ॥ श्रीमदूरचरणा ॥ नमः ॥ जातो जीवते च धनी भवेत् ॥ ३१ ॥ **इति गाराटं त मू॥**

मोमत्रेशानोराहोतांमोदिनांमहर्षिता॥शनोक्षेत्रेशानोराहोसुभिर्क्षेत्रेचंद्रमास्करे॥४९॥पशु
नाशोधान्यवद्विगुडादीनांमहर्षिता॥गुरुक्षेत्रेयदासंतिराहुभौमार्कभार्जवाः॥५०॥वरमा
संगुडकपोसंवृतक्षीरमहर्षिता॥मंदक्षेत्रेयदासंतिमंदराहुवुधस्तथा॥५१॥चतुष्पदानां
नाशश्चद्विपदानांनजायते॥भौमक्षेत्रेयदासंतिशुक्रभौमनिशाराः॥५२॥तदामुक्तापशु
नांचशंखस्यचमहर्षिता॥भौमक्षेत्रेभार्गवेवधात्यातांचमहर्षिता॥५३॥शनोक्षेत्रेच
द्रसर्वेवरारांचमहर्षिता॥शुक्रभौमगुरुक्षेत्रेप्रजापीडामजायते॥५४॥नहरासिसमापो
जफल्नमेतत्प्रकीर्तिता॥**इतिराशिगणपुत्रम्**॥चंद्रोदयेकुजक्षेत्रेतुषधान्यस्यवृद्ध
यः॥चंद्रोदयेभृगुक्षेत्रेस्वल्पवृद्धिर्दिधादिर्भूः॥५५॥प्रजापीडावुधक्षेत्रेसोमशुक्रोदयो
भवेत्॥चंद्रक्षेत्रेशुक्रचंद्रवुधानोमुदयोयदा॥५६॥वरमासस्याचतुर्भिर्क्षेत्रेमतिवृद्धिश्चजा
यते॥उदितोचवुधक्षेत्रेयदिराहुशानैश्चरो॥५७॥पशुक्षपप्रजापीडाधात्यातांचमह
र्षिता॥यदोदयेशनिक्षेत्रेभौमभास्करयोभवेत्॥५८॥वृत्तानांचतदावृद्धिगुडानारक्त
वाससाम्॥यदासमुदयंयांतिशनिक्षेत्रेनानिश्चरः॥५९॥तदातराणांकाष्ठानांलोहानां
चमहर्षिता॥६०॥**इतिगुरुद्वयफलम्**॥गुरुयदाविश्रावायांतदाधात्यमहर्षिता॥मंग

रामः
२६

सूर्येधेनुश्वतामंचगोधूमारक्तचंद्रनम्॥चंद्रेशंखचदानंचवल्लंचसिततंदुलं॥९१॥कुजे
वृषःप्रदातव्योक्तवल्गुडौदनं॥वुधेकपूर्वकंमुदंहरिद्वल्लिरायकम्॥९२॥पीतवल्गु
द्वयंजीवेरुदिराचराकानिच॥अश्वशुक्रोसितोदयाःशुक्रधात्यानियानिच॥९३॥
शनोतैलंतिलादेयाकृष्णागोलोहमुत्तमं॥राहोचमहिषीशोमावाश्वतिलसर्वपाः
॥९४॥अजामेघौचदातव्योकेतौचान्नेचमिश्रितम्॥स्वर्गोविप्रपूजाभिःकल्पारां
जायतेसदा॥९५॥**इतिगुरुदानम्**॥मेषेगुरोचसुभिर्क्षेत्रेसुवृद्धिश्चसुखीजनाः॥वृषेगु
रोस्वल्पवृद्धिप्रजापीडाचविमरुः॥९६॥अनोवृद्धिप्रजानासोरोरवंमिथुनेगुरोः॥
कर्केगुरोमहावृद्धिदेशमंगोमहर्षिता॥९७॥सिंहेगुरोसुभिर्क्षेत्रेचसुवृद्धिश्चप्रजासुखी॥
कन्यागुरोरोजपीडादुर्भिर्क्षेत्रेस्वल्पजन्मवा॥९८॥चापेगुरोशुभाहृदिशुभशस्यसु
खीजनाः॥दुर्भिर्क्षेत्रेजिवेराजयुद्धंपशुक्षयं॥९९॥कुम्भेगुरोसुभिर्क्षेत्रेचधातुमूलम
हर्षिता॥दुर्भिर्क्षेत्रेक्षिरोदेशेनान्यदेशेकृषेगुरो॥१००॥**इतिवृक्षस्पतिविचारः**॥मार्ग
कार्तिकेसांकांतौवृद्धिर्भवतिमध्यमा॥पौषेमाघेसुखंनृणांसस्यपूरावसंधरा॥१०१॥
चैत्रफाल्गुनावैशाखेज्येष्ठानांसंक्रमेचनं॥यदिवर्षतिसर्वत्रशुभंसर्वत्रचोर्विभम्॥१०२॥
सुभिर्क्षेत्रेचप्रजासुखम्॥

शीवोः

२७

मन्त्रायांचयदाजुः॥ सुभिक्षं पशु रद्धिश्च प्रजानां स्यादरो गिता॥ ७३॥ चित्रा स्वात्यो यदा
च जीवस्तदा चित्रा पयोधरा॥ विचित्राणि भवंते वसस्थानि च कचिक्कचिन्॥ ७४॥ विशा
मैत्रयो जीवे धान्यवर्षं च मध्यमं॥ ज्येष्ठा मूले मासयुगं रद्धिर्मासे दिनद्वयम्॥ ७५॥
पूर्वाषाढा उत्तराषाढे स्थितो यदि रुरुस्पतिः॥ तदारो ज्येष्ठा सुभिक्षं च सु रद्धिश्च प्रजायते॥ ७६॥
अना रद्धिश्च दुर्भिक्षं रेवत्यां संस्थिते गुरो॥ धनिष्ठायां च शुक्रोऽपि पीडा भवति हस्तिना॥ ७७॥
इति नक्षत्रेणुस्विचारः॥ इति काशितायनतो शीवो धेऽर्थप्रकरां समाप्तं तृतीयम्॥
अथ होडा चक्रम्॥ चूचो लो न प्रश्चिनी॥ १॥ नीलूते लो भरणी॥ २॥ प्राई उ ए कृति
का॥ ३॥ वेवो का की म्हा शिराधा॥ कूचडा छा न्प्राई॥ ४॥ किको हा ही पुनर्वसु॥ ५॥ रुहे
होडा पुष्य॥ ६॥ डीइडेडोः श्लेषा॥ ७॥ मा सी मू मे मवा॥ ८॥ मोटा टीहू पूर्वा फाल्गुनी॥ ९॥
टोटा पी उत्तरा फाल्गुनी॥ १०॥ पूषा राहा रुस्त॥ ११॥ ये पो रौ री चित्रा॥ १२॥ रे रो ता स्वाती॥ १३॥ ती
तू ते तो विशाखी॥ १४॥ ना ती नू नेऽनुराधा॥ १५॥ नो पायी पू ज्येष्ठा॥ १६॥ ये यो भा भी मू
ला॥ १७॥ भू धा फा हा पूर्वाषाढा॥ १८॥ मे भो जा जी उत्तराषाढा॥ १९॥ जू जे जो खाऽभित॥ २०॥

श्रीवागीश्वर
रोहिणी॥ ४॥

तमः

२७

रबीरूखे लो अवरा॥ २१॥ गा जी गू जो धनिष्ठा॥ २२॥ मो शा शी प्र शतभिषा॥ २३॥ शो शो
दा दी पूर्वा भाद्रपदा॥ २४॥ दू धा ऊ न उत्तरा भाद्रपदा॥ २५॥ दे दो चा चो रेवती॥ २६॥ अ प्रश्चि
नी भरणी कृत्तिका पादं मेघः॥ २७॥ कृत्तिका नां त्रयो पादाः रोहिणी मृगशिरा रूद्रवर्षः॥ २८॥
मृगशिरा रूद्रा पुनर्वसु पादं त्रयं मिथुन॥ २९॥ पुनर्वसु पादं मेकं पुष्य श्लेषांते
कर्कः॥ ३०॥ मवा च पूर्वा फाल्गुनी उत्तरा पादं सिंहः॥ ३१॥ उत्तराणां त्रयो पादाः रुस्त
चित्रा रूद्रक न्याः॥ ३२॥ चित्रा रूद्र स्वाती विशाखा पदं त्रयं तुला॥ ३३॥ विशाखा पादं मेकं
अनुराधा ज्येष्ठांते रश्मिः॥ ३४॥ मूलं च पूर्वाषाढा उत्तरा पादं धन॥ ३५॥ उत्तराणां त्र
यो पादाः श्रवणा धनिष्ठा रूद्रमकरः॥ ३६॥ धनिष्ठा रूद्र शतभिषा पूर्व भाद्रपदं त्रयं कुं
भः॥ ३७॥ पूर्व भाद्रपदं मेकं उत्तरा रेवत्यां मीनः॥ ३८॥ अथ लघु राशिः॥ ३९॥ आला मेघ
उवा रूद्रका छा मिथुन॥ ४०॥ हा कर्कः॥ ४१॥ माटा सिंहः॥ ४२॥ पाटा कन्या दराता तुला॥ ४३॥
नो जा रश्मिः॥ ४४॥ भाधा फा हा धन॥ ४५॥ खा गा मकरः॥ ४६॥ जो सा कुंभ॥ ४७॥ दा चा मी
न॥ ४८॥ सत्त विंशति भातां च नवभिर्नवभिः पदेः॥ ४९॥ अ प्रश्चिनी प्रमुखानां च मे
घा घा रा शाय स्मृताः॥ ५०॥ तन १ धन २ भार ३ मातृ पुत्र ४ शत्रु ५ कलत्र ७

कामरसोऽधर्मकर्मोऽध्यायः १२ ॥ दशराशयः ॥ २॥ इति द्वादशभवनः ॥ तृतीय
दशमेपंचनवमेपंचमेदशः ॥ दशपंचाष्टमेसूर्यसप्तमेविंशतिस्तथा ॥ ३॥ विश्वा
स्तुगुरुदृष्टीनामेष्टुस्थानेषुरुपिता ॥ ४॥ आयः ११ ॥ व्ययः १२ ॥ धने २ ॥ लगे १ ॥ षष्ठे च दृ
ष्टुदृष्टयः ॥ ५॥ तृतीयेदशमेमंदोनवमेपंचमेगुरो ॥ विंशतिवीक्ष्यतेविश्वो
चतुर्थेचाष्टमेकुजः ॥ ५॥ रविवारेरासंयुक्तंयदिस्यात्पोषमेवयो ॥ ६॥ गमावा
स्यातदापृथ्वीरुद्रपुराडाचजायते ॥ ६॥ अथनात्रिगुणितामासापेकपंचद
शान्विताः ॥ दक्षितावटिकाज्ञेयापत्तास्त्रिगुणावासराः ॥ ७॥ येकपक्षेयदा
यांतितथयश्चत्रयोदशः ॥ त्रयस्तदाक्षयंयांतिवाजिनोमनुजाराजाः ॥ ८॥
सूर्ययुक्ताचनक्षत्रादद्याद्विज्ञेयश्चयः ॥ आदित्यश्चबुधः शुक्रः शनिचंद्रकु
जस्तथा ॥ ९॥ जीवोराहुश्चकेतुश्चहोमेकूरानशोभना ॥ आदित्येचभवेच्छा
कोबुधेसंपतिस्चुके ॥ १०॥ शुक्रेस्याच्चधनप्राप्तिशानोपीडाचजायते ॥ चंद्रे
भवतिलाभश्चभोमेचबंधुबंधनम् ॥ ११॥ गुरोपरमकल्याणंराहोहानिश्च
जायते ॥ केतोचप्राणसंदेहोवन्निचक्रमुदाहृतं ॥ १२॥ सैकातिथिवार

रामः
२८

अग्निवरणोयदाद्रक्षांशानिरजितदामया ॥ बुधेभाद्रेचदुर्भिक्षंसुभिक्षंभुनंदने ॥ १३॥
सुभिक्षंचानुराधायांयदिशेषमहास्थिता ॥ कल्याणंचसुभिक्षंस्यादश्लेषायांस्थितेगु
रो ॥ १४॥ कर्कोसावहोमंदेसैत्यमेकरपीडुतं ॥ बुधेतिलाश्चमायाश्चमहर्षेवर्षकाल
ता ॥ १५॥ सूर्यसर्वाणिधात्यानिमहर्षीनिभवंतिच ॥ शुक्रेचमरुतीवर्षोसस्यातांचफ
लानिच ॥ १६॥ मूलेगुरोकुलस्थातामुद्गतांवहुधाभवा ॥ भोमेमुद्रस्यचापस्यबुधेच
सर्वसंपदा ॥ १७॥ पूर्वाषाढागतेभोमपीडास्यात्यशुपक्षिरामा ॥ केतुर्महर्षताधात्ये
पूर्वाषाढागतोभवेत् ॥ उत्तराषाढकेजीवेगुणानांचमहर्षता ॥ भोमेचपुष्यजातीनांजा
यतेचमहर्षता ॥ १८॥ अभिलामनक्षतेयदाष्टायासुतोभवेत् ॥ सर्वसस्यानिजायते
सुभिक्षंचभवेत्तदा ॥ १९॥ अवरोचयदाजीवेस्तदासर्वत्रसंपदा ॥ बुधेचासोराजपु
॥ शर्करा ॥ चोशनोभूरिश्चसंपदं ॥ २०॥ कृतिकायांचरोहिरायांयदाजीवोहितिष्ठति ॥ मध्यमा
निचसस्यानितदावृष्टिश्चमध्यमा ॥ २१॥ आर्द्रायांमृगशीर्षेचयदावाचस्पति
स्थिता ॥ पुभिक्षंस्यादनावृष्टिः प्रजनानांचसदाशिवं ॥ २२॥ फाल्गुनीद्वयहस्ताष

ही कृत्वा पश्चात्संचरते गुरौ ॥ यदैकमासे जहुरां यायते शशि सूर्ययोः ॥ ३७ ॥ शशको
पाक्षयेयं तितदा भूपा परस्परम् ॥ कर्केकुंभे च सिंह च मकरे च दिवाकरे ॥ पूर्वावापश्चि
मेवापि द्वारं कुर्याच्च वेस्मैनां ॥ मेषे वृषे च श्रिके च तुल्ये वापि यद्वारविः ॥ ३९ ॥ मरुद्व
रं तदा कुर्यादुत्तरं वापि दक्षिणं ॥ धनुर्मिथुनकल्पासु मीने च यदि भातुमान् ॥ ४० ॥
न कर्त्तव्यं तदा गेहं कृते दुःखमवाप्यते ॥ नस्तोदितो च नस्तोधा न्यभूपात्तना
शको ॥ ४१ ॥ सर्वजस्तो चंद्रसूर्यो दुर्मिक्षं मरणापदौ ॥ उपरागो यदा मेषो पीड्य
ते च तदा जनाः ॥ ४२ ॥ कां वोज्ञां धारिताश्च पंचलाश्च कर्त्तव्ये जौ ॥ वृषे च मरुतो
जोषाः पशवः पथिकाः जनाः ॥ ४३ ॥ महंतो मनुजा ये च पीड्यंते ते च सर्वदा ॥
रविचंद्रमसो ग्रासो मिथुने च वरां जनाः ॥ ४४ ॥ पीड्यंते वल्किना मत्सा
यमुना तीरवासिनी ॥ कर्के च मरुतो पीडुमल्लादीनां क्षी च जायते ॥ ४५ ॥
अभिरश्वराणां क्तथामस्तनिवासिनाः ॥ सिंहं च मरुतो पीडुस्सर्वेषां वनवा
सिनां ॥ ४६ ॥ न पारां न पतुल्यानां मनुजानां च जायते ॥ कल्पायां मरु
तो पीडुः त्रिपुराणां च शक्तिना ॥ ४७ ॥ कवीनां ते रवकां च जायते पीडु

रामः

३०

पुता कृतासा ४ शेषे गुरो ३ भे ० भुविवन्निवासः ॥ सौरव्याय होमेश शि १ युग्म २ शेषे
प्राणार्थेनाशो दिवि भूतत्वे च ॥ १३ ॥ इति अग्निवासः ॥ अथ सप्तसरनाम ॥
प्रभवो १ विभवो २ शुक्लः ३ प्रमोदो ४ प्रजापतिः ॥ अङ्गिरा ६ श्रीमुखो ७ भावा ८
युवा ९ धाता १० तथेश्वरः ११ ॥ १४ ॥ वहुधा न्या १२ प्रमाथी च १३ विक्रमो १४ वृष
भ १५ स्तथा ॥ चित्रभातु १६ स्वभातु १७ तारणाः पार्थिवो १८ व्यसः २० ॥ १५ ॥
प्रह्लादो विंशतिस्त्वेते स्म छिरप्रजायते ॥ सर्वजित् १ सर्वधारी च २ विरोधी च
विक्रति ३ स्तथा ॥ १६ ॥ स्वरो ५ नंदननामा च विजयश्च ७ जयो ८ परः १० मम
थो ९ दुर्मुखो १० श्वाभ्यां होमत्वं ११ विलम्बको १२ ॥ १७ ॥ विकारी सर्वरी १४
चा न्यत्सवश्च १५ शुभकृत्तथा १६ ॥ शोभनश्च १७ तथा क्रोधी १८ विश्वावसु १९
स्तथा परः १८ ॥ पराभवा २० ख्यो ह्यपरो विस्तुरेते च विंशतिः ॥ अथं १ कीदृशक २
सोम्या ३ स्तथा साधारणो ४ परः ११ ॥ विरोधकृत्समाख्यात ५ परिधावी ६ प्रमा
थि च ७ ॥ अने दो ८ राक्षसो ९ श्वेन्यनलश्च १० पिण्डस्तथा ११ ॥ २० ॥ काले १२
सिद्धर्थे १३ रोक्षी च १४ दुर्मभी १५ दुंदुभि १६ स्तथा ॥ अपरो रधिरोदारी १७

B 140

(A)

9

नंसदागुत्तानांमुपरागेचदशारोर्वंककोदुवा॥४९॥मालवाश्चपरावत्यापीड्यंते
साधकाश्चघातश्चिकेनहरोपीडानीचानामंत्रवादिना॥५०॥स्थविरारां चभट्ट
नांचित्रकूटस्यसंक्षयः॥यदापरागेचापिषापेक्षादामात्याचवाजिनः॥५१॥देवीदेरुत्त
मांचालाःपीड्यंतेविषजोविषजोविश॥मकखरजहरोपीडासर्पजातश्चजायते॥५२॥
उदवरस्यभद्रस्यचौलपोधेयकस्यच॥कुम्भपरागपीड्यंतेगिरिजापश्चिमाजनाः॥५३॥
तस्करादरेष्वाभीरासुशवर्वरकारुणः॥मीनेपरागपीड्यंतेजैद्वयासिसागराः॥५४॥जलो
पजीविनोलोकायेचप्राज्ञास्तथापराः॥इतिगुरुफलम्॥क्षयंकृत्यामैवृष्टिश्चनीला
रश्चभयंकरः॥५५॥विद्युत्पातेनिदाहश्चपरिवेषश्चरोगकृत्॥दिग्दाहोऽग्निभयंकु
र्योऽन्निर्घोतोन्तपभीतिदा॥गंजवायुश्चंदुशद्वचौरभीतिप्रदायको॥अहयुद्धराज
युद्धंकेतोदृष्टेतथैवच॥५७॥महारागान्तेमहावृष्टिसर्वदोषाश्चनिष्फलम्॥इति
निवशादिफलम्॥अश्विन्यामुदितकेतुर्द्वयादस्मरुपालकम्॥५८॥भरण्यांच
किरातेशंकृतिकायांकलिंगकम्॥रोहिण्यांसूरसेनेशमजेचोशितराधिपम्॥५९॥
म्राद्रीयांजलजाधीशंमर्मकेकंपुनर्वसु॥पुष्यचमगधाधीशंसर्षपांकाशिकाधिपः॥६०॥

यात्रा विवाह संवेधे द्वारं च महरम्भयोः ॥ भूपतेः मिलनं पुंस्त्वत्सस्याभिमुखं त्यजेत् ॥ ६॥ धिं त्रयं यम
स्वप्नवदचानो च मृतो त्रयम् ॥ एकमात्रं सुनक्षत्रं च चारिं च पुनर्वसु ॥ ७॥ पुष्पो त्रयं रसः सा
प्यो मवायां भाति पंच च ॥ द्वयं द्वयं च फलानुरागो ज्ञेयं रुक्ते च पंच च ॥ त्रिंशत् स्यात्प्योरेकमेकं
चतुष्कं च द्विदैवते ॥ ८॥ त्रयं स्यादनुराधायां ज्येष्ठायां च त्रयं स्मृतम् ॥ मूलं रुद्रं चतुष्कं च पूर्वा
षाढे तथोत्तरे ॥ ९॥ त्रयं चाभिजिनि प्रोक्तौ श्रवणो च त्रयं तथा ॥ धनिष्ठायां च चत्वारिंश
तेशातमिवास्मृत्वा ॥ १०॥ द्वयं द्वयं भाद्रपदो ज्येष्ठा त्रिंशदपि चांतिमे ॥ इति नक्षत्रसंख्या ॥ लगे
छमे व्यये सूर्ये क्षत्रपालस्य दुर्घरां म ॥ ११॥ अकाशादेव्याश्च देतुलने षष्ठे छमे व्यये ॥ द्वा
दशोदशमे भोमेशा कित्यादुषरां स्मृतं ॥ १२॥ चतुर्दश्या भवेदोषः सप्तमे द्वादशे बुधः ॥ या
मित्रे द्वादशे जीवे देवदोषनिगद्यते ॥ १३॥ अस्ते व्यये दैत्य पूज्ये जलदेवाश्च दुषरां ॥ श
ने श्वरे व्यये चास्ते दोषं स्यादात्मवातजः ॥ १४॥ यामित्रे द्वादशे राहुः कुशतिज्ञातिदुषरां म
पितृदोषो भवेन्मेघो धुधाहानि विवर्तीता ॥ १५॥ द्यवे गगनदेव्याश्च ज्वरकुसुमनेत्रर
क्षाणि मथुने च महामाया दोषो वेलाज्वरो निलः ॥ १६॥ कर्के च शाकिनी दोषो ह्यस्य रोदन
मौनता ॥ सिंहो नेत्रे तदोषो दिवा शीतज्वरो रश्मि ॥ १७॥ मरुदोषश्च कल्याणो क्रोधात्म

रामः

१७

स्थारचिर्गथा ॥ क्षेत्रपाल भवेदोषो तुलने संतानपीडनम् ॥ १८॥ दृष्टि केनाश दोषश्च ज्वाला
देहकुबुद्धिता ॥ चापे देहं भवेदोषो ज्वरे प्रोक्तो दरव्यथा ॥ १९॥ मकरे चंद्रिका दोषो देहभंगज्वरो
नलः ॥ मलिनः प्रेतदोषश्च कुंभे देहस्य पीडनम् ॥ २०॥ मीने च योगिनी दोषो ज्वरो जंजाल
दर्शनम् ॥ व्यये १२ धर्मे तृतीये च २३ षष्ठे ६ पापगणो यदा ॥ २१॥ रुतौ गरे जलेश स्त्रितस्य दो
षः कुतो दुवः ॥ शनौ जलेश कुजेश स्त्रेश्वरसूर्ये स्ववंशजः ॥ २२॥ राहौ च विकृतो नलः प्रांति
पूजादि जार्चनैः ॥ स्वक्षेत्रे गोत्रजो दोषः परक्षेत्रे परो दुवः ॥ २३॥ शत्रुक्षेत्रे शत्रुदोषो मित्रे
स्वजनसंभवः ॥ इति दोषज्ञानम् ॥ आदित्ये चाश्विनी हस्तो मूलं पुष्यो तारात्रयम् ॥ २४॥
सिद्धि वीराधनिष्ठा च तिथिरप्यक्षमी तथा ॥ सूर्ये विशारवा भरणी ज्येष्ठा मेत्रमवातथा ॥ २५॥
चतुर्दशी द्वादशी च विरुद्धा सप्तमी तिथी ॥ सोमे पुष्यो नुराधा च श्रवणो रोहिणी मृगः ॥ २६॥
नवमी दशमी चापि सिद्धियोगः प्रकीर्तिता ॥ चंद्रे चित्रा विशाखा च तथा षाढ द्वयं बुधः ॥ २७॥
एकादशी तथा षष्ठी वर्जनी यात्रयोदशी ॥ भोमे मूला श्विनी सर्प्य मृगश्चोत्तरभाद्र
पदा ॥ २८॥ मवाचोत्तराषाढा च द्वितीया दशमी कुजे ॥ बुधे नुराधा पुष्यश्च हस्तिकारो
हिरी मृगः ॥ २९॥ सिद्धि योगो द्वादशी च द्वितीया सप्तमी तिथी ॥ बुधे मूलं धनिष्ठा च

उत्तराषाढके श्वीत्यापीडा कटकश्रान्तिः ॥ ज्येष्ठस्य प्रथमे प्रथमे पक्षे प्रतिपदां यदा भवेत् ॥ ७१ ॥
 रवेदारस्तदा वा पुनरिति रक्षांति कारकः ॥ अत्यंत विमल हो भो मे वधे दुर्भिक्षमुच्चकैः ॥ ७२ ॥ अत्र
 ज३ नारदः प्राज्ञे वारे लंका पितृभ्यो ॥ सोमशुक्रसुरेज्यानां यदि वार प्रजायते ॥ ७३ ॥ धनधा
 न्यसुतो सति जेहे मेहे महे सवः ॥ भो ममासस्य संक्रांतौ रवे वारो यदा भवेत् ॥ ७४ ॥ धान्यस्य
 द्विगुरा मोल्य भो मवारं चतुर्गुरा म ॥ त्रिगुरा श्रान्ति वारे च बुधे शुक्रसमे भवेत् ॥ ७५ ॥ सुराचार्य
 म६ च सोमे च मूलमर्धसु निश्चितम् ॥ मीनसंक्रांतौ सूर्ये वारे वा तिसमीरराः ॥ ७६ ॥ भो मे पीडा
 पशूनां च दुर्भिक्षं च यत्नैश्चरे ॥ संक्रांतौ यदि मीनस्य बुधवारः प्रजायते ॥ ७७ ॥ अत्र भोगो मुख
 मारी रोदनं भयचितता ॥ संक्रांतौ सोम्य वारे शुभ्रजातां परमं सुखम् ॥ ७८ ॥ भानुभो मार्कि वारे
 बुपाया युद्धं मरुर्वता ॥ संक्रांत्य धरनक्षत्रादात्मभावाधिगं रापते ॥ ७९ ॥ त्रिकं षड् ॥ ८० ॥
 त्रिकं षड् ॥ त्रिकं षड् ॥ पुनः पुनः ॥ पंथा भोग ॥ यथा ॥ वस्त्रं ॥ रुनि ॥ श्वविपुलं धनम् ॥ ८१ ॥
 षड् भागो फलं षड् भासिमासि विचारयेत् ॥ इति संक्रांतिफलम् ॥ शनिचक्रं लिखेत् यादौ मेष
 संक्रांति भादिकम् ॥ ८२ ॥ अष्टविंशतिकं तत्र लिखेत् नक्षत्रमंडलम् ॥ सिंघो द्वयं द्वयं दद्याद्
 न्यत्रैकं कमेव च ॥ ८३ ॥ चत्वारः सागरास्तत्र संघयं च संख्यया ॥ शृंगा शितं च चत्वारि
 तटा त्वष्टो स्मृता निव ॥ ८४ ॥ रौरिणी पतिता यत्र तत्र ज्ञेयं शुभा शुभम् ॥ पर्वते जलमत्यं

रारां प्रोक्तं विशाखा कृतिका तथा ॥ ८५ ॥ नक्षत्रेष्वपि कर्माणि नाम तुल्या विकारयेत् ॥ प्रस्थानं च
 लबुभिर्दुधुवयुजं विपुद् ॥ व्याधिर्विद्वपि मिश्रं च मिश्रं मिश्रं क्रियाकार्यं ॥ ८६ ॥ इति नक्ष
 त्रसंज्ञा ॥ शनिचक्रं नराकारं लिखेद्यत्र शनिर्भवेत् ॥ तं नक्षत्रं मुखे द
 त्वायावन्तामनरस्य च ॥ ८७ ॥ तावद्विचारयेत्तत्र ज्ञेयं मय शुभा शुभम्
 टकं मुखे च नक्षत्रे च त्वादिक्षिरोकरे ॥ ८८ ॥ त्रये त्रयं पादपोष्य वा मे
 रुस्ते चतुष्टयम् ॥ रुदिपंचत्रयं मोल्येनेत्रे शुद्धे द्वयं द्वयं ॥ ८९ ॥ हानिरा
 स्येदक्षिरो रुस्ते ताभो वा मे च रोहिता ॥ रुदिश्रीर्नक्षके राज्यं पादप
 ये टनं फलम् ॥ ९० ॥ नेत्रे सुखे गुदे मृत्युः शनिचक्रं विचारयेत् ॥ ज
 पपूजा द्विजार्चोभिः कल्याणं जयते सदा ॥ ९१ ॥ इति शनिचक्रं
 ॥ नराकारं लिखेत्

चरः	चलः	कूरः	उमः	ध्रुवः	स्थिरः	लघुः	क्षिप्रः	तीक्ष्णः	दाहः	मृदुः	मेघः	मिश्रः	साधारणः
स्वाः	पुनर्वः	मघाः	पूर्वाषाढः	उषाः	पुष्यः	हस्तः	स्येयाः	ज्येष्ठा	चिन्ः	तुरेः	विशाखाः	रताय	रताय
श्रवणाः	धनिष्ठाः	पूर्वाषाढः	उषाः	उभाष्यः	मिर्तुः	मार्द्राः	मूः	मृगशिरः	शतभिः	शतभिः	शतभिः	शतभिः	शतभिः
चन्द्रः	भोगः	रविः	गुरुः	शनिः	शुक्रः	बुधः	शिवः						

मे० शनोर्जरेषु प्रभविचावुधेय० मिथुने जायते पीडास्थली मूले स्थलेषु च ॥ ६६ ॥ कर्के काश्मी
 रे केवाधा शक्र प्रस्थे मणाधिपे ॥ शनैश्चरेच कन्यायां मालवायां तिसंक्षय ॥ ६७ ॥ तुला रश्मि
 कचापे सुयदियाति शनैश्चरः ॥ नववर्षतितदामेवाः पृथ्वी दुर्भिक्षादिता ॥ ६८ ॥ शुभिक्षं मक
 रे कुंभे जायते वहुधा शनैः ॥ मिने च सर्वलोकानां दुर्भिक्षे राक्षसो भवेत् ॥ ६९ ॥ **इति शनि विचारः ॥**
 यत्र मासे रवेर्वा रा जायते पंच संततम् ॥ दुर्भिक्षं च भंगश्च तदा स्ते च महा भयम् ॥ ७० ॥ सोम
 स्य पंच वारास्यु यत्र मासे भवेति हि ॥ धनधान्य समृद्धि सुखे भवति सर्वदा ॥ ७१ ॥ यत्र मासे
 मंगलस्य जायते पंच वाराः ॥ रक्तेन पूरिता प्रथ्वी च भंगो तदा भवेत् ॥ ७२ ॥ बुधस्य
 पंच वारास्यु यत्र मासे निरंतरम् ॥ प्राजातो सुखमात्यंतं सुभिक्षं च प्रजायते ॥ ७३ ॥ यत्र मा
 से पंच वारं जायते चरुस्पते ॥ विमरुः पश्चिमे देशे खड्गपुच्छं च जायते ॥ ७४ ॥ शुक्रस्य
 पंच वारास्यु यत्र मासे भविष्यति ॥ प्रजावृद्धि सुभिक्षं च सुखे तत्र प्रवर्तते ॥ ७५ ॥ शनिश्च
 पंच केदृशु पातालकं पते करिणी ॥ ईशाने देशे भंगश्च वल्किदाहो महर्षिता ॥ ७६ ॥ **इत्येकं**
मासे पंचवारफलम् ॥ अंगुल्यो विंशतिः सूर्ये प्राक् शुक्रो मेच बोडसः ॥ कुजे पंचदशंगुल्यो
 बुधवारं चतुर्दशः ॥ ७७ ॥ त्रयोदशंगुल्यो वारे द्वादशार्कं जशुक्रयोः ॥ शंको मूले यदा घायाम
 ध्मादे च प्रजायते ॥ ७८ ॥ तदा चाभिजिता स्याता वटिकैका स्मृता बुधैः ॥ अत्र कार्यो रिस

छि६

रामः

१२

वोरिसिद्धिं याति शतानि च ॥ ७९ ॥ जातोऽभिजिते राजा स्याद्वापरे सिद्धिरतमा ॥ **इत्यभिजि**
तफलम् ॥ अर्यवृद्धिः फाल्गुनी स्याच्चैत्रे चतरसंपदा ॥ वैशाखे विग्नहोराज्ञां ज्येष्ठे
 द्विश्च भूयसी ॥ ८० ॥ अषाढे उदिते शुक्रे जलं भवति दुर्लभम् ॥ श्रावणे च पशोः पीडा
 भाद्रधान्य समृद्धयः ॥ ८१ ॥ अश्विने सर्वसंपति शुभं कार्त्तिक मर्जयोः ॥ वीषे माघे च भं
 गो यद्युटेति भर्तो सुतम् ॥ ८२ ॥ **इति शुक्रोदयफलम् ॥** पूर्ववायुः हो लिकायां प्रजाभूपाल
 यो सुखम् ॥ फलायनं च दुर्भिक्षं दक्षिणे जायते ध्रुवम् ॥ ८३ ॥ पश्चिमे हरा संपतिः उत्तरे
 धान्यसंभवः ॥ यदि खेच शिखा वृद्धिः दुर्जे राजा च संश्रयेत् ॥ **इति रुद्राशानफलम् ॥** एका
 दश्या कार्त्तिकस्य यदि मेघः समीक्ष्यते ॥ अषाढे च तदा वृद्धि जायते नान्द्रासयः ॥ ८४ ॥
 मार्गशीर्षस्य चाष्टम्यां दृश्यते विद्युते यदा ॥ तदा वृद्धिः श्रावणे च मासे संजयते ध्रुवं ॥ ८५ ॥
 एतन् पक्षे दशम्यां च विद्युः कोषस्य जायते ॥ तदा भाद्रपदे मासे वृद्धिर्भवति भूयसी ॥ ८६ ॥
 वृद्धिश्चेन्नाव सप्तम्यां ज्येष्ठे मूले नववर्षति ॥ नक्षत्रे वारिवा रुस्तु तदन्तेः हरिते मही ॥ ८७ ॥
 पंचम्यां प्रमे पक्षे श्रावणास्य च वर्षति ॥ पयो वारुस्तदा धान्यैः धारायां ताजले रपि ॥ ८८ ॥
 अषाढे पूर्णिमायां नुतं नक्षत्रं विचारयेत् ॥ पूर्वाषाढे सुभिक्षं स्यान्मूले दुर्भिक्षं सूचकैः ॥ ८९ ॥

140
9(९)

इति लघुचिन्दा भागि १

(९) १
०/१

१

२

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री. नरुणेशारव्यगुरु प्रणीतस्थित्यादिचिंतामणिरस्तिचाल्यः ॥ तस्याप्यथोपाहरणं
 करोमि श्रीविश्वनाथो गणपति प्रणम्य ॥ १ ॥ अथविद्यविधाताय ग्रंथरुदिरुदेवतानमस्काररूपं मेगलमा
 चरन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते ॥ यइति ॥ श्रीमरुणेशस्थित्यादिचिंतामणिकुरुते ॥ इत्यन्वयः ॥ तिथिरादि
 र्येकांतेतिथ्या इयः आदिशब्देन नक्षत्रयोगादयः तेषां चिंतामणिरिति वमणिस्थित्यादिचिंतामणिः
 किं कृत्वा ॥ विद्येशार्कमुखा नृगम्य विद्येशो गणेशः ॥ अर्कमुखाः सूर्योदयो ग्रहाः तान्प्रणम्य नमस्कृ
 त्यकीदृशो गणेशः हृतीकशालः ॥ कस्मै प्रयोजनाय तं प्रीत्यै तेषां संतोषाय ॥ तेकेये सुखिनः अस्य
 लेखने ये भीरवो भवन्तीति ॥ अशक्त इति यावत् ॥ अथेकः अत्यल्पक्रियः अतिस्वल्पेति कर्तव्य
 ताकः ॥ अतएवांकलेख्यबहुलः अंकलेख्यबहुलं यत्र स तथा ॥ तिथ्याद्यावगमप्रदः तिथ्यादिज्ञा
 नप्रदश्चिंतामणिः वृहच्चिंतामणि रितियावत् ॥ मत्कृतो मया कृतो हिनचापि चिंतामणेर्महत्वा
 लेखनभीरुत्वदोषस्तदवस्थ एवेत्यत आह ॥ लघुमिति ॥ ननु लघुस्तर्हि लघुत्वात् कठिनो भवि
 व्यतिततो विशिनष्टि ॥ अत्यल्पमिति ॥ स्वल्पेति कर्तव्यताकमित्यर्थः ॥ एताविदातीतनयस्य
 तिथ्यादेः संवादान्नच वृश्चिदोषोस्तीत्याशयेनाह ॥ अमलमिति ॥ नच लघुता स्वल्पक्रियेणैव
 तावन्ति ॥ चिंतामणिनेव सम्यक्कलाभात् तन्निष्पादितानां हि वृहच्चिंतामणेरानर्थक्यं शक्यं एतद
 पेक्षया त्यल्पक्रियत्वेन तस्यापि सार्थक्यं ॥ तस्मात्लेखनीयतामर्थे अत्यल्पक्रियो वृहच्चिंता नस
 मणिर्निर्मितः लेखनाशक्तानां हिताय स्वाल्पक्रियो लघुचिंतामणि रिति ॥ द्वयोरपि सार्थक्य
 मित्यवगच्छति ॥ अथपेचां गकरणीभूतोपकरणसाधनमाह ॥ तत्रादौ अल्पं साधयति ॥ १

व्यगयुगेति॥ यद्वर्षं जपेवांगं तद्वर्षं तद्वर्षं शकः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुर्दशशत॥ १४४७ ॥ दीनः कार्यः॥
 सः समौघः समानो वर्षाणां औघः समस्तो भवेत्॥ अस्य ग्रंथे स्येता निबर्कणि संजातानीत्यर्थः॥ अन्यत्
 स्पष्टं॥ उदाहरणं॥ शाकः १५५६ अनेन १४४७ रहितः जातः समौघः १०९ अनेन स्वरवरवकुमि १००७
 हितः १०९७ ६३ नागशत्या ८०० भक्तः फलं वारादि १७१२ १३१३० ॥ समौघः १०९ ॥ यावत् ४३ भिर्
 तः फलं पलादि २१३२ ३ दं वारादिकस्य पलस्याने युक्तं जातं १३७१२१ १६३ दं अनेन वारादिना ४१४५
 २७१ युक्तं १४९१५७१४३ सप्तभिस्तं जातोद्युमुखः वाराद्यवपः ११५७१४३ एवमवपमुक्ता इदानीं
 तस्य देशांतरसंस्कारमाह॥ रेखेति॥ पुरीरक्षसामित्याद्युक्ते रेखा नगरात् स्वस्थिति नगरपर्व
 तं या निदेशांतरयोजना निप्रवृत्तिनानि स्वचतुर्थं शो नितानि कार्याणि पलानि भवन्ति॥ तत्प्रमाणैः
 फलैर्वर्षनाथं अवपं हीनीं विदधीत॥ तद्यथा॥ रेखायाः स्वदेशे पश्चिमे सति न तं पूर्वदिशि
 धनं कार्याणि ति॥ काश्या देशांतरयोजना निध ४ एतानि स्वचतुर्थं शो नितानि फलानि ४८ रेखातः
 पूर्वदि संस्थिति रिति कारणं जातानि धनानि देशांतर संस्कृतेऽवपः॥ ११५८३१॥ अथ शुद्धिमा
 ह॥ भवनिष्ठा समा इति॥ समाः १०९ एकादशभिर्गुणिताः ११९९ एताः स्वकीयपट्टसहस्रं
 ६००० शकेन ०१९१५९१२४ रहिता जाताः ११९९८१४८०८३६१ एताः शरदा १०९ पंचदशा १५
 शोन ७१९६१०१०१ युक्ताः १२०६१४१११ अनेन क्षेत्रकेन ५५१४१२४ युताः ११२११५८१२५ ऊर्ध्व
 के खरामतशजाता तिथि घटा पलानि काशुद्धिः १११५८१२५॥ अथ तिथिनक्षत्र ध्रुवकाणां साधन
 माह॥ शुद्धिरिति॥ शुद्धे रूपां कः यथा स्थित एव॥ घटिकादिष्वष्टि मध्ये शोधितं॥ तिथ्यात्मकं तिथि

२

ध्रुवो भवति ॥ तथा कृते जातस्तिथिः क्रवकः ११११३५ शुद्धिः १११५८२५ स्वकीयपदशमो रोने १११५०२
 हिताः १०१४६३५॥ मृद्वे क्रमु १ ता १११४६३५ षष्ठि मध्ये शोधितनादिका एवं कृता शुद्धिः जातो नक्षत्र
 योग क्रवकौ ॥ नक्षत्र क्रवकः १११३२५॥ योग क्रवकः १११३२५॥ अथ तिथिकेन्द्रसाधनमाहुः ॥ स साहजो ज
 लधिरेषितेति ॥ वर्षसंघः १०९ चतुर्भिस्तृष्टः १ सप्त सप्त ७ हतः ७ अयं ७ अवातो १०९ षडंशेन १०९
 १०१० युतः २५१०१० अयं शरत् १०९ इलादशनां ३२९ रोने ०१२०१२२ हीनः २४१४२३८ अयं
 क्षेपेण ४१३४१५॥ युतः २९१२३५३॥ इमाश्चिरत्तृष्टः जातं मध्यमेतिथिकेन्द्रं ११२३५३॥ यदा अष्टविं
 शत्यधिकं तदाष्टविंशतिभिस्तृष्टं कार्यमिति ॥ ॥ अथ नक्षत्रयोगकेन्द्रसाधनमाहुः ॥ तद्विधेति ॥
 तिथिकेन्द्रं ११२३५३ द्विधा स्यादपि ते ११२३५३ एकस्वकीयपरसराम ३६ लवेन ०१२१९२ रहितं जातं न
 क्षत्रमध्यमेकेन्द्रं ११२१३४ अथ नक्षत्राश्विदस्य २२ लवेन ०३१३८ युतं जातं मध्यमयोगकेन्द्रं ११२७१
 ४१॥ तिथिनक्षत्रयोगकेन्द्रस्वस्वक्रवकघटीमुखेन युक्तं सत्स्फुटं स्यात् ॥ तथा कृते जातो निष्क
 यानि ॥ तिथिकेन्द्रं स्पष्टं ११२५१२८ नक्षत्रकेन्द्रं ११३४१५९ योगकेन्द्रं ११४११६॥ अथ योगसाधनमाहुः
 तिथेरिति ॥ तिथिः क्रवकघटीमुखे ११३५ स्वयुगक्रवकभागेन ०१९ कृति तं ११३४ अयं पेन युतं ११९८
 ३१॥ जातस्तिथिभोगे वारादिः २१०१५१ नक्षत्रक्रवकघटीमुखे १३२५ स्वकीयावेधिगजां ८४ शकेन ०९ यु
 तं १३३४ अयं पेन ११५८३१ युतं जातो नक्षत्रभोगे वारादिः २१०१५१ योगक्रवकघटीमुखे १३१२५ स्व
 कीयसिलोच्चय १७ अतिलवेन ०१४७ कृति तं १२३९ अयं पेन ११५८३१ युतं जातो भोगे वारादिः
 २१०११९ अथ नक्षत्रभोगस्पर्शकराणि ॥ न स्पष्टेति ॥ स्वयुगनक्षत्रकेन्द्रस्यो ध्वंक्रः १ स्वकीयवे
 दंशेन १०१०४२ संयुतः १०१४२ एतस्यो ध्वंक्रसंसासति सप्तभिस्तृष्टं कार्यः अनेनाहमुखे वारादि

२

नक्षत्रभोगोरहितः कार्यः स्पष्टनक्षत्रभोगोभवति ॥ यदानशुद्धतितदावारस्थाने सप्तयोज्याः ॥ तथा क
 ते जातः स्पष्टनक्षत्रभोगः ११११२३ ॥ ॥ इत्युपकरणसाधनम् ॥ ॥ अथ तिथिनक्षत्रयोगानां
 दिनकोष्टकसाधनमाह ॥ चेन्नादेरिति ॥ इति तिथिसाधनचेन्नादेः सकाशादिष्टतिथिपर्यंतं यावत्सो
 गततिथयस्तास्तिथिध्रुवेन तिथिध्रुवोर्ध्वं केनेव हीनाः कार्यास्ते तिथिकोष्टकाः ॥ एते द्विधा
 स्थाप्याः एकत्र स्वांगान्य ३६ शक्रेन हीनास्ते नक्षत्रकोष्टकाः भवन्ति ॥ अपरत्र स्वदृक् दृक् २२ भा
 गेन आद्यास्ते योगकोष्टका भवन्ति ॥ त्यजेत्तदग्रमित्यनेन एकस्यमेव फलं ग्राह्यमिति सूचितम् ॥
 वर्षादौ यः शुद्धे रू ध्वं किः तत्तुल्याश्चैन्नादेर्गततिथयः सर्वं देववर्षादौ शून्यमेव ॥ तिथिनक्षत्र
 योगकोष्टका भवन्ति ॥ उदाहरणं ॥ वर्षादौ चेन्नादेर्गततिथयः ११ तिथिध्रुवस्य तिथ्या ११ रहिताः ॥
 जातस्तिथिदिनकोष्टकः ॥ अथ पृथक् स्थापितः क्रमादेकत्र स्वीय अंगान्य ३६ केन एकस्य
 फलेन रहितः जातो नक्षत्रदिनकोष्टकः ॥ अपरत्र स्वकीयदृक् दृक् २२ भागेन एकस्य फलेन युतः ॥
 जातो योगदिनकोष्टकः ॥ अथ तिथिनक्षत्रयोगानां परारब्धसाधनमाह ॥ स्वकेन्द्रेति ॥ स्वस्वदि
 नकोष्टकाः स्वस्वस्पष्टकेन्द्रोर्ध्वं केन युताः जातस्तिथेः परारब्धः १ नक्षत्रदिनकोष्टकः ० नक्षत्र
 केन्द्रोर्ध्वं केन १ युतो जातो नक्षत्रपरारब्धः १ ॥ योगकेन्द्रस्योर्ध्वं केन युतो जातो योगस्य परारब्धः ॥
 अथ कोष्टकप्रयोजनमाह ॥ अथेति ॥ तिथियोगयोः साधने कर्तव्ये प्रनयोः यः दिनकोष्टकः तद्
 धः स्वस्वस्वांगपत्रस्य वारादिलेख्यं ॥ तदनंतरं स्वभोगेन युक्तं कार्यं ॥ परारब्धकोष्टकस्य घटीभि
 र्युतो नितं कार्यं यदाधनघटीतदायुतं अतो हीनं कार्यमिति ॥ घटीस्य हरेण स्वस्वकेन्द्रनाडिकाभाज्याः
 फलेन सुसंस्कृतं कार्यं अतो हरे हीनं धनहरे युतमिति ॥ ताः सूयोद्यात् स्पष्टघटिकाः भवन्ति ॥ ॥

3

अनपारीत्या तिथ्यादिदिनकोष्टकेषु एकैकयुक्तेषु सत्तु तदग्रेदिनादिकं भवेत् ॥ अथ नक्षत्रस्य च
 दशाधनमाह ॥ पराख्येति ॥ पराख्यकोष्टे पराख्यकोष्टस्य नक्षत्रस्य वारादिकं स्यात् ॥ तदधस्य
 हरेण केन्द्रघटिकाभाज्याः ॥ फलेन संस्कार्यं ॥ अथ हरेः कलां धनं हरे धनं कार्यमिति ॥ स्वभागे
 न युक्तं कार्यमिति ॥ स्वोदयात्स्य घटिका भवन्ति ॥ ॥ उदाहरणं ॥ तिथेर्दिने कोष्टकः ० ए
 तदधस्य वारादिकं ॥ १९० ॥ ४३ तिथिभोगेन २१० ॥ ५ युक्तं २१० ॥ ४८ पराख्यकोष्टस्य धनघटी
 मिः ६१ ॥ ५२ युक्तं धनं त्वात् ॥ २१९ ॥ ४९ घटीस्य धनं हरेण ९० ॥ ३० केन्द्रनाडिकाः २५ ॥ ५२ भक्ताः फ
 ले घटिकादिधनं २१२५ ॥ अनेन युक्तं २२१२० ॥ ६ पराख्यकोष्टकः १ एकयुक्तः २ दिनकोष्टकाधः
 स्य वारादि ११८ ॥ ४५ जाताश्चैत्रशुक्ल १२ घटिकाः २० पलानि ६ तिथिदिनकोष्टः एकयुक्तः
 जातो द्वितीयदिवसे तिथिदिनकोष्टकः १ स्वभागेन २१० ॥ ५२ युतः ३१८१ ॥ ५० पराख्यकोष्ट २ ध
 नघटी मिः १२१३० युक्तं ३१२२१२० घटीस्य धनं हरेण १२१३० केन्द्रनाडिकाः २५ ॥ २८ भक्ताः फ
 ले घटिकादिधनं २१२१ ॥ अनेन २१२ युक्तं ३१२४१२२ जाताश्चैत्रशुक्ल १३ भोगे घटिका २४
 पलानि २२ एवमग्रेपि एकैकयुक्ते तथा कृते जातास्तिथयः ॥ नक्षत्रस्य पराख्यकोष्ट १ धस्य यु
 मुखे ११६१२१ अधस्य धनं ११ हरेण नक्षत्रस्य स्य केन्द्रनाडिकाः भक्ताः ३४ ॥ ५२ फले धने ३१९० अ
 नेन युमुखं संस्कृतं ११८१२२ स्य नक्षत्रभोगेन ११९१२३ युतं २१२० ॥ ४५ जाताश्चैत्रशु
 क्ल १२ चंद्रैर्पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रस्य घटिकाः २० ॥ पलानि ४५ एवमग्रेपि तथा कृते जाता नक्ष
 त्रस्य घटिकाः ॥ योगदिनकोष्टकाधस्य वारादि ६११० योगभोगेन २१९२१९ युक्तं ८१२१९१
 पराख्यकोष्ट १ स्य धनघटी मि ४१४५ युक्तं ९१६१२४ घटीस्य हरेण १२१३० योगकेन्द्रनाडि

3

का०११६ भक्ताः फलं धनं ३१७१ अनेन युतं २१२१४१ वारस्याने सप्तभिस्तु २१२१४१ जाता चैत्र
शुक्ल १२ चंद्रे व ह्योगस्य घटिकाः २१ पला नि ४११ एवमग्रेपि ॥ तथा कृते जाताः योगघटिकाः ताः
लिख्यंते ॥ अथ तिथि क्षय व ह्यस्वरूप माह ॥ उल्लंघ्ये ति ॥ चे तिथिः दिवसं वारं उल्लंघ्य अ
तिक्रम्य पराहं परदिने एति प्राप्नोति तदा पूर्वे हि पूर्व दिने षष्टि घटिकाः स्युः इये दिन द्विः दिवस
स्य व ह्यिरिति यावत् ॥ चेदेकादि एक दिवसे तिथियुगं स्यात् ॥ तदा परनाडिकाः पूर्वाभिरुनिताः
कार्याः इह पूर्वगमात् पूर्व तिथि क्षयात् अयं क्षयः स्यात् ॥ अथ नक्षत्रयोग ज्ञानं ॥ ११